УДК 336.02
JEL B 49, G 18, G 20
DOI 10.33244/2617-5940.2.2023.6-22

Д. Бірюк,
докторант кафедри публічних фінансів
e-mail: Dima4444@ukr.net
ORCID ID 0009-0001-0273-9867;
С. Онишко,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет
e-mail: Onyshko_sv@ukr.net
ORCID ID 0000-0001-5811-2724

ПРОСТОРОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЗВ'ЯЗКИ В СИСТЕМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСІВ У СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ

У статті обґрунтовано важливість інтеграційного поєднання усієї сукупності факторів, що обумовлюють побудову та розвиток фінансових відносин, які визначають глибинну сутність категорії фінансів. Наголошено, що у процесі формування фінансового базису держави поряд із врахуванням сутнісного та змістовного наповнення фінансових відносин не менш важливим постає просторовий аспект їх функціонування та менеджменту. Зазначено, що використання понять «сфера» та «середовище» під час надання фінансовим відносинам просторових характеристик доцільне в розумінні цих понять як сукупності умов, в яких, власне, відбувається рух таких відносин. Можливість фінансових відносин вільно розвиватися та проявитися якомога повніше може бути адекватно вираженою через поняття «простір», під яким розуміється вільний, великий обшир, необмежена протяжність для взаємозв'язку і взаємодії відносин усіх суб'єктів економіки.

Визначено, що концептуальною основою загального розвитку фінансових відносин має стати розбудова і зміцнення фінансового простору, межі якого поряд із ринковими механізмами кругообігу капіталу об'єднають

усі інші можливі джерела фінансових надходжень, фінансової допомоги, державних запозичень тощо.

Зважаючи, що ключову ознаку розвитку сучасного суспільства становить феномен цифровізації, з'ясування можливостей сучасних розвитку й організації фінансових відносин невіддільне від формування цифрового простору, що надає змогу скоригувати характер руху таких відносин в органічній єдності із фінансовим простором. Аргументовано, що результат взаємопроникнення фінансового та цифрового просторів лежить не в площині формування простої сукупності або розширенні фінансового простору, а у взаємозв'язку та взаємодії у межах загального фінансово-цифрового простору з метою найповнішої реалізації потенціалу фінансових відносин.

Наголошено, що концепція зазначеного підходу заснована на принципі узгодження у просторі сукупності методів і механізмів, по-перше, фінансового забезпечення проведення реформ в усіх сферах діяльності, зокрема й у сфері цифровізації, а, по-друге, – створення на новому технологічному рівні сприятливих умов для організації і здійснення власне процесу таких реформ. Сформовані тренди цифрової трансформації фінансової сфери змінюють як моделі функціонування фінансових установ, так і роль фінансової системи загалом у забезпеченні економічного розвитку через поширення фінансових інновації, розробку нових фінансових продуктів та можливості розширення доступу як до внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

Доведена необхідність введення у науковий обіг та надано визначення поняттю «фінансово-цифровий простір», що сприятиме підвищенню рівня наукової обґрунтованості стратегічних напрямів практичної реалізації потенціалу фінансів під час вирішення завдань економічного розвитку.

Ключові слова: *фінанси, фінансові відносини, сутність, розвиток, потенціал, простір, фінансовий простір, цифровий простір, фінансово-цифровий простір.*

D. Biryuk,
doctoral student of the Public Finance Department
e-mail: Dima4444@ukr.net
ORCID ID 0009-0001-0273-9867;
S. Onyshko,
Dr. Econ. of Sciences Professor,
Professor of the Financial Markets Department and Technologies,
State Tax University
e-mail: Onyshko_sv@ukr.net
ORCID ID 0000-0001-9073-6166

SPATIAL CHARACTERISTICS AND CONNECTIONS IN THE SYSTEM OF REALIZING THE FINANCES'S POTENTIAL IN SOCIAL DEVELOPMENT

The article substantiates the importance of an integrative combination of the entire set of factors that determine the construction and development of financial relations, which determine the deep essence of the category of finance. It is emphasized that when forming the financial base of the state, along with taking into account the essential and meaningful content of financial relations, the spatial aspect of their functioning and management is no less important. It is noted that the use of the concepts of sphere and environment when giving spatial characteristics to financial relations is appropriate in understanding these concepts as a set of conditions in which the movement of such relations actually takes place. The possibility of financial relations to develop freely and manifest itself as fully as possible can be adequately expressed through the concept of space, which means a free, large area, unlimited length for the interconnection and interaction of relations of all economic subjects.

It was determined that the conceptual basis of the general development of financial relations should be the development and strengthening of the financial space, the boundaries of which, along with the market mechanisms of capital

circulation, will unite all other possible sources of financial income, financial assistance, state borrowing, etc.

Considering that the key feature of the development of modern society is the phenomenon of digitalization, the clarification of the possibilities of modern development and organization of financial relations is inseparable from the formation of the digital space, which makes it possible to adjust the nature of the movement of such relations in organic unity with the financial space. It is argued that the result of the interpenetration of the financial and digital spaces lies not in the formation of a simple aggregate or the expansion of the financial space, but in the interconnection and interaction within the general financial and digital space in order to fully realize the potential of financial relations.

It was emphasized that the concept of the mentioned approach is based on the principle of coordination in the space of a set of methods and mechanisms, firstly, financial support for carrying out reforms in all spheres of activity, including in the field of digitalization, and, secondly, creation at a new technological level favorable conditions for the organization and implementation of the actual process of such reforms. The emerging trends of the digital transformation of the financial sphere are changing both the functioning models of financial institutions and the role of the financial system in general in ensuring economic development through the spread of financial innovations, the development of new financial products and the possibility of expanding access to both internal and external sources of financial resources.

The need to introduce it into scientific circulation is proven and the concept of "financial and digital space" is defined, which will contribute to increasing the level of scientific validity of strategic areas of practical implementation of the potential of finance in solving the tasks of economic development.

***Keywords**: finance, financial relations, essence, development, potential, space, financial space, digital space, financial-digital space.*

1. Вступ

Успішне функціонування соціально-економічного розвитку держави вирішальним чином визначається наявністю міцного фінансового базису. У сучасних умовах, що характеризуються критичним рівнем нестабільності та витрат на оборонні цілі внаслідок військової агресії росії, це завдання є надзвичайно актуальним і потребує першочерговості його вирішення.

Реалізація таких потреб виражається насамперед у формуванні ефективної фінансової політики, спрямованої на підтримку національної безпеки у взаємозв'язку із забезпеченням стійкості національної економіки, що скоординовані адекватними змінами у фінансових відносинах через інтеграційне поєднання усіх факторів, які зумовлюють побудову і розвиток таких відносин.

Проблематика фінансових відносин, що формують глибинну сутність такого суспільного явища, як фінанси, їх роль у формуванні фінансового базису функціонування держави, здійсненні фінансової діяльності суб'єктами господарювання, інтеграції у світовий фінансовий простір тощо, перебувала і продовжує перебувати в полі наукових досліджень багатьох науковців, що підтверджується великим масивом вітчизняних і зарубіжних публікацій.

Актуальні проблеми теоретичної концептуалізації фінансів, що становить фундамент вирішення фінансових та суміжних з ними проблем на різних етапах практики суспільного розвитку, досліджували провідні вчені, серед яких В. Андрущенко, Д. Ванькович, О. Василик, А. Даниленко, В. Дем'янишин, В. Зимовець, О. Кириленко, І. Луніна, С. Мочерний, В. Опарін, В. Сутормінa, В. Федосов, С. Юрій.

Питання сутності й управління фінансами становили предмет наукових досліджень таких зарубіжних учених, як С. Брю, Е. Дональд, Дж. Дорнбуш, К. Кемпбелл, Р. Масгрейв, Р. Макконнелл, П. Самуельсон, Р. Солоу, Я. Тінберген, С. Фішер та інші.

Водночас поряд із глибокими напрацюваннями у царині фінансів продовжує залишатися ряд проблем, невирішеність яких суттєво ускладнює використання їх потенціалу. Незважаючи на гостру необхідність формування

адаптаційних властивостей фінансових відносин до сучасних стану і потреб, без належного висвітлення залишаються окремі фундаментальні теоретико-прикладні засади розвитку фінансів, що перешкоджає удосконаленню фінансової політики. Серед них неоднозначність термінологічного апарату в контексті фінансових відносин і форм їх реалізації та простору, в якому вони функціонують. Це також обмеженість теоретико-методологічних основ для з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між окремими чинниками, що обумовлюють побудову і розвиток фінансових відносин, що негативно впливає на дослідження процесів забезпечення їх стратегічного розвитку, адаптованого до нових просторових реалій. Водночас значимість виявлення та оцінки просторових аспектів функціонування і менеджменту фінансових відносин підтверджується досвідом світової практики, дозволяючи більш повно відображати перманентні зміни і чинники їх динаміки та приймати адекватні управлінські рішення.

Мета статті полягає у дослідженні сутності та врахуванні просторових аспектів побудови і функціонування фінансових відносин під час визначення та реалізації потенціалу фінансів у процесі фінансових перетворень сучасної реальності.

2. Методи дослідження. В основу вибору методології дослідження покладені відносини та взаємозалежності, що пов'язані з новим рівнем інтегрованості окремих факторів у процесі реалізації потенціалу фінансів, що характеризується багатоаспектністю та різноманітністю форм і наслідків, у яких вони втілюються. Для досягнення поставленої мети використано ряд загальнонаукових і спеціальних методів, серед яких: термінологічний аналіз, методи діалектичний, конкретизації, узагальнення, порівняння, системно-структурний.

3. Виклад основного матеріалу

Практична реалізація можливостей вирішення Україною критичних завдань, сформованих сучасною військовою реальністю, та виходу на траєкторію поствоєнного соціально-економічного відновлення і поступу

вимагає колосальних обсягів ресурсного потенціалу. Ключове місце серед останнього посідає фінансовий потенціал як структуроформуючий та забезпечуючий вирішення означених завдань. Звідси зростання уваги до особливостей функціонування фінансових відносин в умовах сучасних викликів, з'ясування їх впливу на причинно-наслідкові зв'язки як передумову тактично-стратегічних напрямів фінансово-практичних реформувань.

Фінансові відносини відносять до «…фундаментальних засад, що формують категорію фінанси» [1, с. 195], сутність якої лежить у площині «…забезпечувального суспільного інституту» [2, с. 97]. Це диктує потребу формування забезпечувального інституту, адаптованого до сучасних реалій, як основного завдання, розглядати крізь призму відповідного методологічного базису, в основі якого детермінування, насамперед, внутрішньою сутністю вихідних понять і категорій, принципів, підходів і методів, що здатне сприяти перетворенню їх у відповідний ресурс фінансової практики.

У контексті зазначеного вважатимемо, що один із важливих методологічних висновків полягає у тому, що основні аспекти відповіді на внутрішній зміст та сутність фінансів, які в подальшому дозволять перейти до особливостей організації та реалізації їх потенціалу в конкретних умовах, лежать у площині фінансових відносин. Вони виникають у різних формах та сферах й обумовлюють ефективність практичної фінансової діяльності через використання відповідного інструментарію. Саме через сукупність фінансових відносин можна найповніше відобразити сутність фінансів, а тому вони становлять вихідну категорію у категоріальному апараті теорії фінансів. Тому, розкриваючи потенціал фінансів як категорії теоретичного абстрактного рівня, важливо говорити саме про фінансові відносини, що й формує логіку дослідження предмета цієї статті.

Наступний принципово важливий висновок випливає з бачення науковців, згідно з яким «…потрібно шукати витоки уявлень про економіку і фінанси як про сферу людських мотивацій та інтересів, а не сукупність товарів чи систему деперсоналізованих, позбавлених індивідуальності

відносин» [3, с. 15]. Зважаючи, що об'єктом фінансових відносин є валовий внутрішній продукт (ВВП), а суб'єктами всі фізичні і юридичні особи та державні структури, у межах розподілу і перерозподілу ВВП між суб'єктами фінансових відносин виникають багатогранні за змістом відносини, що породжують проблему врахування та узгодження різних інтересів. У разі відсутності такого узгодження посилюватимуться негативні прояви щодо кожної категорії суб'єктів фінансових відносин, що перешкоджатиме досягненню цілей їх ефективного функціонування.

До інших методологічних висновків, на нашу думку, варто віднести й бачення, згідно з яким нагальне завдання ефективності фінансових відносин диктує потребу інтеграційного поєднання факторів, що зумовлюють їх побудову і розвиток. У цьому контексті поряд із пізнанням сутнісного наповнення фінансових відносин, які можна розглядати як внутрішній чинник якості побудови і розвитку цих відносин, не менш важливим є осмислення й загальних (зовнішніх) передумов їх руху для забезпечення фінансової потужності держави. Здебільшого зовнішні передумови пов'язують із поняттями «середовище», «сфера», «простір» тощо, що знаходить своє відображення, зокрема, й під час визначення окремих фінансових категорій. Наприклад, з поняттям фінансового середовища пов'язують визначення фінансової політики: «Це сукупність заходів, методів, важелів, інструментів, зорієнтованих на реалізацію фінансової стратегії щодо формування певного фінансового середовища» [4].

Варто зазначити, що поняття «середовище» і «сфера» змістовно близькі. Згідно із словниковим трактуванням сфера – це сукупність умов, середовище, в яких будь-що відбувається [5, с. 489], а середовище безпосередньо визначається як сфера [5, с. 265]. Тобто правомірність використання поняття «середовище» (яке може бути внутрішнім і зовнішнім, макро- і мікросередовищем) пов'язана з потребою відображення сукупності умов, у яких що-небудь відбувається. Саме у такий спосіб можна сприймати посилання на природне середовище, інформаційне, фінансове, бізнес-середовище тощо.

Водночас під поняттям «простір» розуміється вільний, великий обшир, необмежена протяжність [5, с. 53], що відразу налаштовує на можливості розвитку. Зокрема, з поняттям простору пов'язують одне із визначень глобалізації, а саме те, що вона «…може розглядатися як процес трансформації просторової організації суспільних відносин і всього світового господарства…» [6, с. 16].

Однак поняття «простір» заслуговує особливої уваги не лише тому, що згідно з словниковим трактуванням це об'єктивна форма існування матерії, яка характеризується протяжністю і обсягом. Основний аргумент лежить у площині його конкретизації за допомогою понять «відкрити» і «знайти». Відкрити простір означає можливість вільно розвиватися, а знайти простір – мати можливість проявитися якомога повніше [5, с. 53]. Тобто поняття «простір» характеризує потенційну здатність фінансових відносин і вільно розвиватися, і проявлятися якомога повніше для досягнення поставлених цілей.

На користь поняття «простір» може слугувати позиція, про яку вже зазначали раніше, що «…в узагальненому тлумаченні простір – це поле взаємозв'язку і взаємодії відносин (у різних формах їх прояву) усіх суб'єктів економіки. Зазначене розуміння… й слугує основою для визначення глибинної сутності фінансового простору, а саме як багатоаспектної сукупності… фінансових відносин, пов'язаних із формуванням фінансових ресурсів, їх використанням і регулюванням, розподілом і перерозподілом між учасниками фінансових відносин й опосередкованих через відповідний інструментарій…» [7, с. 124], а також висновок, що «…для забезпечення ефективності фінансової політики та фінансової системи вирішальним є їх розгляд в єдності з фінансовим простором» [7, с. 367].

До методологічно важливих можна віднести й розуміння, що «…фінансовий простір має своєю матерією фінансову політику, а фінансова політика існує як творення фінансового простору. …Окреслений зв'язок має двосторонній характер: фінансова політика, з одного боку, є продуктом фінансового простору, а з іншого – його структуроформуючим елементом, у

розвиток якого вона вносить унікальний доробок». Можна продовжити, що формування та якість фінансового базису держави, як суспільного призначення фінансів, забезпечується якраз цією єдністю «…за рахунок більш глибокого проникнення у наповнення та структурно-функціональний зміст фінансової політики і фінансової системи, у багатогранні зв'язки між ними та навколишнім середовищем» [7, с. 418].

Отже, у теоретичній площині фінансовий простір належить до тих фінансових категорій, що надають державі можливість через взаємозв'язок категорій «фінансові відносини», «фінансова політика» і «фінансова система» досягати цілей соціально-економічного розвитку, проте за умови постійного розширення та зміцнення цього простору. Це зі свого боку потребує структурно-функціональної здатності перелічених категорій і явищ гнучко реагувати, бути адаптивними до різноманітних змін в економічній системі та світовому просторі для забезпечення їхньої синхронізації і збалансованості. Адже серед низки об'єктивних чинників, що визначають можливість та швидкість будь-яких реформувань, найбільш вагомим є фінансовий, обумовлений рівнем розвитку фінансового сектору.

Усунення жорсткого послаблення фінансової системи, що відбулося за відомих причин, сьогодні перетворилося у ключове державне завдання. Його вирішення на різних етапах розвитку завжди було вкрай складним. Зокрема, зазначалося, що повноцінне функціонування ринкових механізмів кругообігу капіталу через ринкові канали (кредитний канал, фондовий ринок) у короткі терміни відновити неможливо, а реанімація фінансового сектору потребуватиме тривалого часу [8, с. 6].

Із зазначених позицій концептуальною основою загального розвитку фінансових відносин має стати розбудова і зміцнення фінансового простору, межі якого поряд із ринковими механізмами кругообігу капіталу об'єднають усі інші можливі джерела фінансових надходжень, фінансової допомоги, державних запозичень тощо. Віддаючи належне просторовим підходам як методологічному інструментарію вирішення науково-практичних фінансових

завдань, отримання більш реалістичних результатів потребує поглибленого аналізу трансформаційних змін, пов'язаних із глобальною цифровізацією.

Водночас, як наголошується науковцями, «цифрові технології, які стали на сьогодні однією з найбільш потужних рушійних сил світової економіки, змінюють парадигму розвитку суспільства, зменшуючи залежність економічного зростання від наявних у країні природних ресурсів, чисельності працездатного населення, основного капіталу та інших екстенсивних факторів, яким властива найбільша ентропія, тобто хаотичне розсіювання» [9]. Це повністю корелює з положенням, згідно з яким «Кожний новий етап цивілізаційного розвитку відмічається розширенням наукових знань про фінансовий світ, методів і технологій їх аналізу, формуванням різноманітних концепцій і теорій їх економічної природи, сутності і ролі, і розвитку» [10, с. 4]. Зазначене визнання ролі парадигмальних змін призводить та зобов'язує держави змінювати парадигму і економічного розвитку, і фінансову зокрема.

Практика свідчить, що цифрові трансформації особливо сильно проявляються саме у фінансовій сфері. Очевидно, що подібні процеси формують багато нових викликів у сфері фінансових відносин і вносять суттєві зміни у їх пізнання та побудову. Наприклад, бурхливий розвиток інформаційних технологій на початку XXI століття призвів у світі до зростаючого попиту на цифрові фінансові послуги. На це вказують дані World Competitiveness Ranking [11], згідно з якими, зокрема Україна, серед 60 країн, включених до цифрового рейтингу, за період 2017–2021 рр. піднялася у рейтингу з 60-ї до 54-ї позиції.

Технологічну конкурентність вітчизняні науковці [12] з посиланням на зарубіжні джерела [13] вважають одним із ключових факторів сталого економічного розвитку країн ЄС, а феномен цифровізації загалом відносять до ключових ознак розвитку сучасного суспільства. Тому, відштовхуючись від контексту твердження про те, що «…розгляд будь-якого явища сьогодні потрібно локалізувати в парадигмах історичного процесу за лінією

«премодерн» (традиційне суспільство) – модерн (новий час) – постмодерн [14, с. 643], можна стверджувати про формування у надрах постмодерну сучасної парадигми фінансової цифровізації. Саме рівень зазначеної парадигми наближає нас до з'ясування ознак і можливостей сучасних розвитку і організації фінансових відносин, незважаючи на те, що стосовно неї ще не вироблено чітких механізмів взаємозв'язків.

З іншого боку, повертаючись до визначальної ролі просторових характеристик для успішного розвитку фінансових відносин для цілей формування фінансового базису держави, вважаємо, що якісно нові можливості для цього надає взаємопроникнення фінансового та цифрового просторів. Водночас результат вбачається не у формуванні простої сукупності або розширенні фінансового простору, а у взаємозв'язку та взаємодії в межах загального фінансово-цифрового простору з метою найповнішої реалізації потенціалу фінансових відносин. До цього спонукає власне глибинна сутність поняття «простір», про йшлося вище.

Введення у науковий обіг поняття «фінансово-цифровий простір» для забезпечення розвитку фінансових відносин, зокрема їх адаптивного розвитку, можна розглядати як відповідь на сучасні виклики, мета якого у використанні потенціалу цих відносин для удосконалення суспільних процесів. Концепція такого підходу заснована на принципі узгодження в просторі сукупності методів і механізмів, по-перше, фінансового забезпечення проведення реформ в усіх сферах діяльності, зокрема й у сфері цифровізації, а, по-друге, – створення на новому технологічному рівні сприятливих умов для організації і здійснення власне процесу таких реформ. Отже, фінансово-цифровий простір на основі певного структурування суспільного простору та здійснення суспільних зв'язків визначає новий спосіб фінансової взаємодії. Остання, втілена через методологію пізнання фінансових відносин у різних формах їх прояву, на нашу думку, становить основу реалізації глибинної сутності, ключових ознак і тенденцій сучасного фінансового світу.

З огляду на це та беручи за основу визначення фінансового простору [7], поняття «фінансово-цифровий простір» пропонуємо інтерпретувати як багатоаспектну сукупність відносин, методів і механізмів, пов'язаних із формуванням фінансових ресурсів, їх використанням і регулюванням, розподілом і перерозподілом, опосередкованих та/або трансформованих використанням цифрового інструментарію, які в своїй єдності спрямовані на забезпечення фінансової стабільності як основи соціально-економічного розвитку.

Взаємопроникнення фінансового і цифрового середовищ, у їх розумінні як сукупності умов, в яких будь-що відбувається [5, с. 489], дозволяє сформувати, розширити та навіть створити новий фінансово-цифровий простір, який надасть можливість фінансовим відносинам і вільно розвиватися, і проявитися якомога повніше для реалізації потенціалу фінансів відповідно до реалій конкретного стану розвитку держави. Проте не менш важливо враховувати, що поряд із можливостями існують й певні загрози, що ускладнюють розуміння оновленого змісту взаємозв'язків та застосування регулюючих впливів. Сформовані тренди цифрової трансформації фінансової сфери змінюють як моделі функціонування фінансових установ, так і роль фінансової системи загалом у забезпеченні економічного розвитку через поширення фінансових інновації, розробку нових фінансових продуктів та можливості розширення доступу як до внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

На тлі високої швидкості та масштабності змін, що відбуваються у фінансово-цифровому просторі держави та світу, актуалізується потреба у їх системній оцінці для прийняття адекватних управлінських рішень.

Висновки

Отже, раціональна організація фінансових відносин поряд із сутнісним та змістовним обґрунтуванням включає як невід'ємну частину їх просторовий аспект. Просторові зв'язки фінансових відносин тісно пов'язані з динамічними процесами, які відбуваються у просторових сферах економіки

та широкому застосуванні високих технологій. Стратегія активної реакції на стан і ознаки фінансово-цифрового простору як однієї із своїх передумов передбачає доцільність введення у науковий обіг поняття «фінансово-цифровий простір» як елемента цілісної системи наукового обґрунтування і реалізації потенціалу фінансів у суспільному розвитку та фокусуватися на ньому як новому способі взаємодії різних фінансових відносин і практик на основі широкого використання найважливішого ресурсу сьогодення цифрових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук С. В., Форкун І. В. Фінанси : навч. посібн. Львів : Новий світ-2000, 2006. 568 с.

2. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія. К. : КНЕУ, 2005. 240 с.

3. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу у XX столітті: теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів. Львів : Каменяр, 2000. 305 с.

4. Правдюк О. Л. Фінансова політика в аграрній сфері економіки: важелі та інструменти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.08 / ННЦ «Інститут аграрної економіки». Київ, 2011. 20 с.

5. Новий тлумачний словник української мови у 3-х т. Т. 3. К. : Видавництво «АКОНІТ», 2008. 862 с.

6. Held D. et al. Global Transformations. *Cambridge Polity Press*. 1999.

7. Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України С. В. Онишко. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. 686 с. URL : https://ir.dpu.edu.ua/items/a01d46e8-0269-4b3b-a931-c8913a4e9c6a (дата звернення: 10.11.2023).

8. A. confidence crisis? Restoring trust in financial services /edited by John Springford. L. : SMF, 2011. 131 p. URL : http://www..smf.co.uk/wp-content/uploads/2011/07/Publication-A-Confidence-Crisis-Restoring-trus-in-financial-services.pdf (дата звернення: 10.11.2023).

9. Ханін І. Г. Інформаційно-технологічні передумови формування постіндустріального суспільства як концепції нової глобальної цивілізації. *Ефективна економіка.* 2012. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1765 (дата звернення: 08.11.2023).

10. Леоненко П., Федосов В., Юхименко П. Фінансова наука: ґенеза, еволюція та розвиток. *Ринок цінних паперів України.* 2017. № 1–2. С. 4.

11. World Competitiveness Ranking. URL : https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness/ (дата звернення: 08.11.2023).

12. Савенко Д. О. Цифровізація в системі факторів нарощування потенціалу розбудови інституційного забезпечення фінансового ринку. *Збірник наукових праць Державного податкового університету* : електронне наукове видання. 2023. № 1. С. 155–182. DOI 10.33244/2617-5940.1.2023.155-182.

13. Weresa, Anna Marzenna. Technological competitiveness of the EU member states in the era of the fourth industrial revolution. *Economics and Business Review*. 2019. 5: 50–71. URL : https://ideas.repec.org/a/vrs/ecobur/v5y2019i3p50-71n5.html (дата звернення: 09.11.2023).

14. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Метафізика економіки. Київ, 2007. 718 с.

REFERENCES

1. Koval`chuk S. V., Forkun I. V. Finansi : navch. posibn. L`viv : Noviy svit 2000, 2006. 568 s.

2. Oparin V. M. Finansova sistema Ukrayini (teoretiko-metodolohichni aspekti) : monohrafiya. K. : KNEU, 2005. 240 s.

3. Andrushchenko V. L. Finansova dumka Zakhodu uKhKh stolitti: teoretichna kontseptualizatsiya i naukova problematika derzhavnikh finansiv. L`viv : Kamenyar, 2000. 305 s.

4. Pravdyuk O. L. Finansova politika v ahrarniy sferi ekonomiki: vazheli ta instrumenti : avtoreferat disertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya kandidata ekonomichnikh nauk : 08.00.08 / NNTS «Institut ahrarnoyi ekonomiki». Kiyiv, 2011. 20 s.

5. Noviy tlumachniy slovnik ukrayins`koyi movi u 3-kh t. T. 3. K. : Vidavnitstvo «AKONIT», 2008. 862 s.

6. Held D. et al. Global Transformations. *Cambridge Polity Press*. 1999.

7. Finansoviy prostir Ukrayini v umovakh hlobalizatsiynikh i dehlobalizatsiynikh transformatsiy : monohrafiya / za nauk. red. d-ra ekon. nauk, profesora, zasluzhenoho diyacha nauki i tekhniki Ukrayini S. V. Onishko. Irpin` : Derzhavniy podatkoviy universitet, 2023. 686 c. URL : https://ir.dpu.edu.ua/items/a01d46e8-0269-4b3b-a931-c8913a4e9c6a (accessed: 10.11.2023).

8. A. confidence crisis? Restoring trust in financial services /edited by John Springford. L. : SMF, 2011. 131 p. URL : http://www..smf.co.uk/wp-content/uploads/2011/07/Publication-A-Confidence-Crisis-Restoring-trus-in-financial-services.pdf (accessed: 10.11.2023).

9. Khanin I. H. Informatsiyno-tekhnolohichni peredumovi formuvannya postindustrial`noho suspil`stva yak kontseptsiyi novoyi hlobal`noyi tsivilizatsiyi. *Efektivna ekonomika*. 2012. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1765 (accessed: 08.11.2023).

10. Leonenko P., Fedosov V., Yukhimenko P. Finansova nauka: ґeneza, evolyutsiya ta rozvitok. *Rinok tsinnikh paperiv Ukrayini*. 2017. № 1–2. S. 4.

11. World Competitiveness Ranking. URL : https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness/ (accessed: 08.11.2023).

12. Savenko D. O. TSifrovizatsiya v sistemi faktoriv naroshchuvannya potentsialu rozbudovi institutsiynoho zabezpechennya finansovoho rinku. *Zbirnik naukovikh prats` Derzhavnoho podatkovoho universitetu* : elektronne naukove vidannya. 2023. № 1. S. 155–182. DOI 10.33244/2617-5940.1.2023.155-182.

13. Weresa, Anna Marzenna. Technological competitiveness of the EU member states in the era of the fourth industrial revolution. *Economics and Business Review*. 2019. 5: 50–71. URL : https://ideas.repec.org/a/vrs/ecobur/v5y2019i3p50-71n5.html (accessed: 09.11.2023).

14. Bazilevich V. D., Il`yin V. V. Metafizika ekonomiki. Kiyiv, 2007. 718 s.